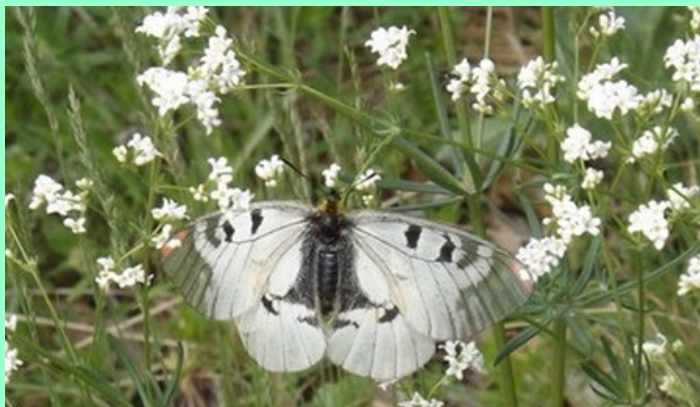

Hőszabályozás és morfológia kis Apolló-lepkéknél (*Parnassius mnemosyne*)

Sáfrán Nikolett¹, Szigeti Viktor^{1,2}, Kőrösi Ádám², Kis János¹

¹SZIE, ÁOTK, Biológiai Intézet

²MTA-ELTE-MTM,
Ökológiai Kutatócsoport

2016-07-09

Bevezetés

Rovaroknál fontos a hőszabályozás

- Változó testhőmérséklet

Mechanizmusai:

Testfelépítés

- Kültakaró: színezet & szőrözöttség
- Testtömeg

Fiziológiai mechanizmus

- Aktív izommunka: fűtés
- Repülés: konvektív hűtés

Viselkedési mechanizmus (napozás)

- Különböző napozási pozíciók

Bevezetés

Kis Apolló-lepke

Ivari dimorfizmus

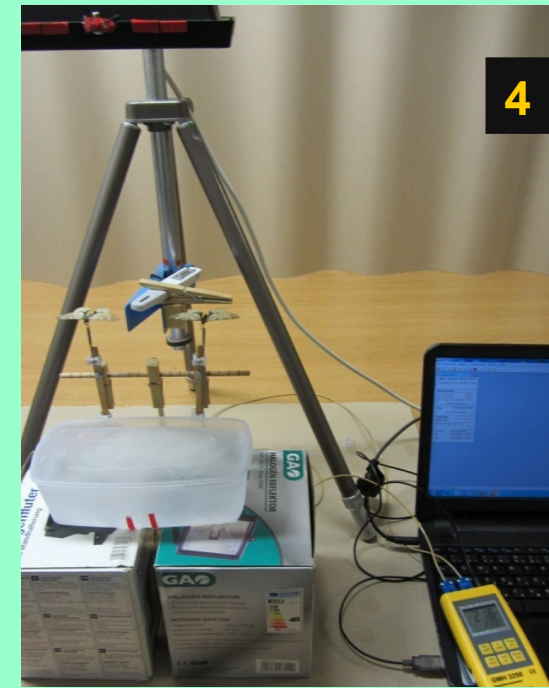
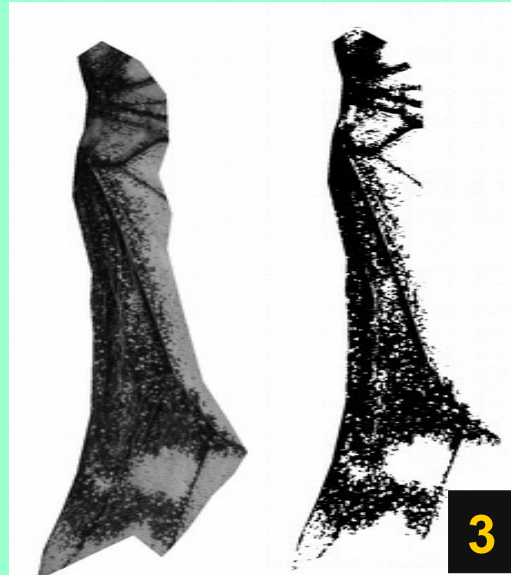
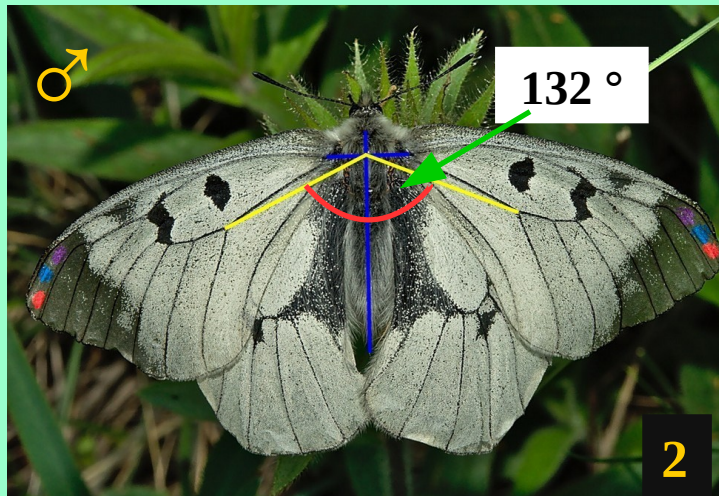
- testtömeg: ♀ > ♂
- tor & potroh szőrözöttség
- szárny foltméret
- viselkedés:
  - ♂ őrjáratózó repülés
  - ♀ repülés erdőbe (tojásrakás)

Kérdések

Az ivarok között van-e különbség a hőszabályozásban?

1. Kültakaró szőrözöttség
2. Napozási viselkedés
3. Szárnyak fekete mintázata
4. Felmelegedés – lehűlés

Hipotézisek

Fő hipotézis

- Eltérő szelekciós nyomás hat a kutikula szőrözöttségének mértékére a ♂♂-nél és a ♀♀-nél

Rész hipotézisek:

- A ♀♀-nél a tor és potroh csupaszsága gyors felmelegedést szolgálja a tojásérlelés és lerakás sikeressége érdekében
  - A ♀♀ mindig napoznak tojásrakás előtt
- A ♂♂-nél a tor és potroh szőrözöttsége a jobb hőszigetelést szolgálja, mert sokat őrjáratoznak (♀ keresése repülve) és a repülés folyamatosan hűti őket

Kültakaró szőrözöttség becslése

Preparált egyedek 5 kategóriába sorolása

- fotókról (43 egyed); ismételhetőség: Fleiss kappá = 0.91 (3 becslő)

KOPASZ

**ENYHÉN
SZŐRÖZÖTT**

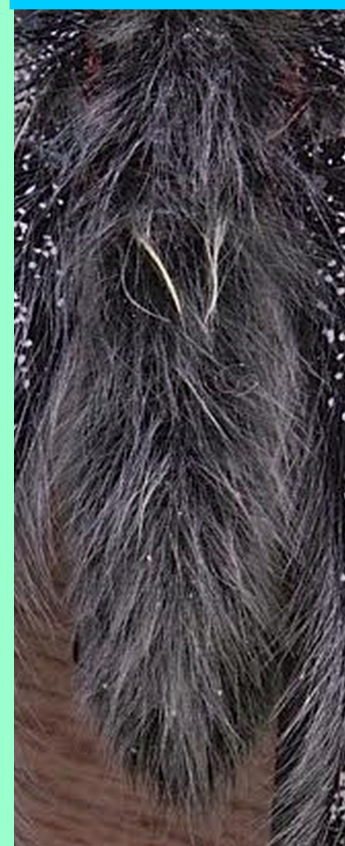
**KÖZEPESEN
SZŐRÖZÖTT**

SZŐRÖZÖTT

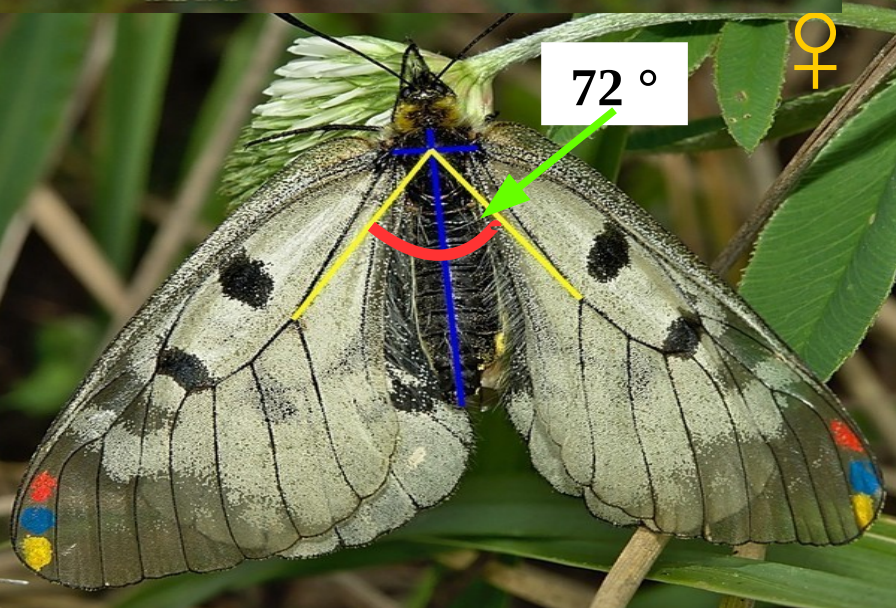
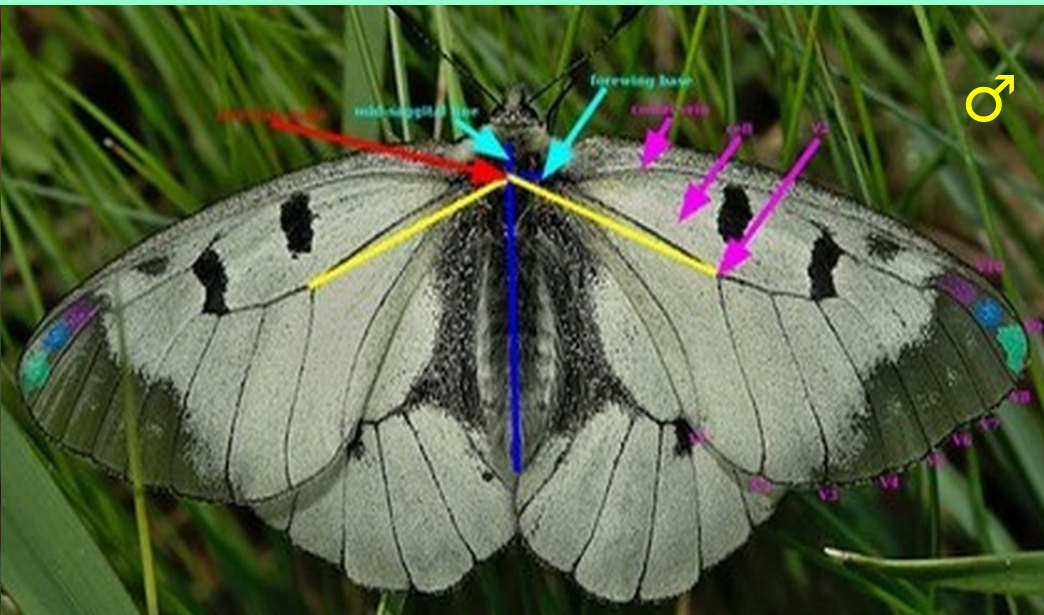

**ERŐSEN
SZŐRÖZÖTT**

A hímek szőrösebbek

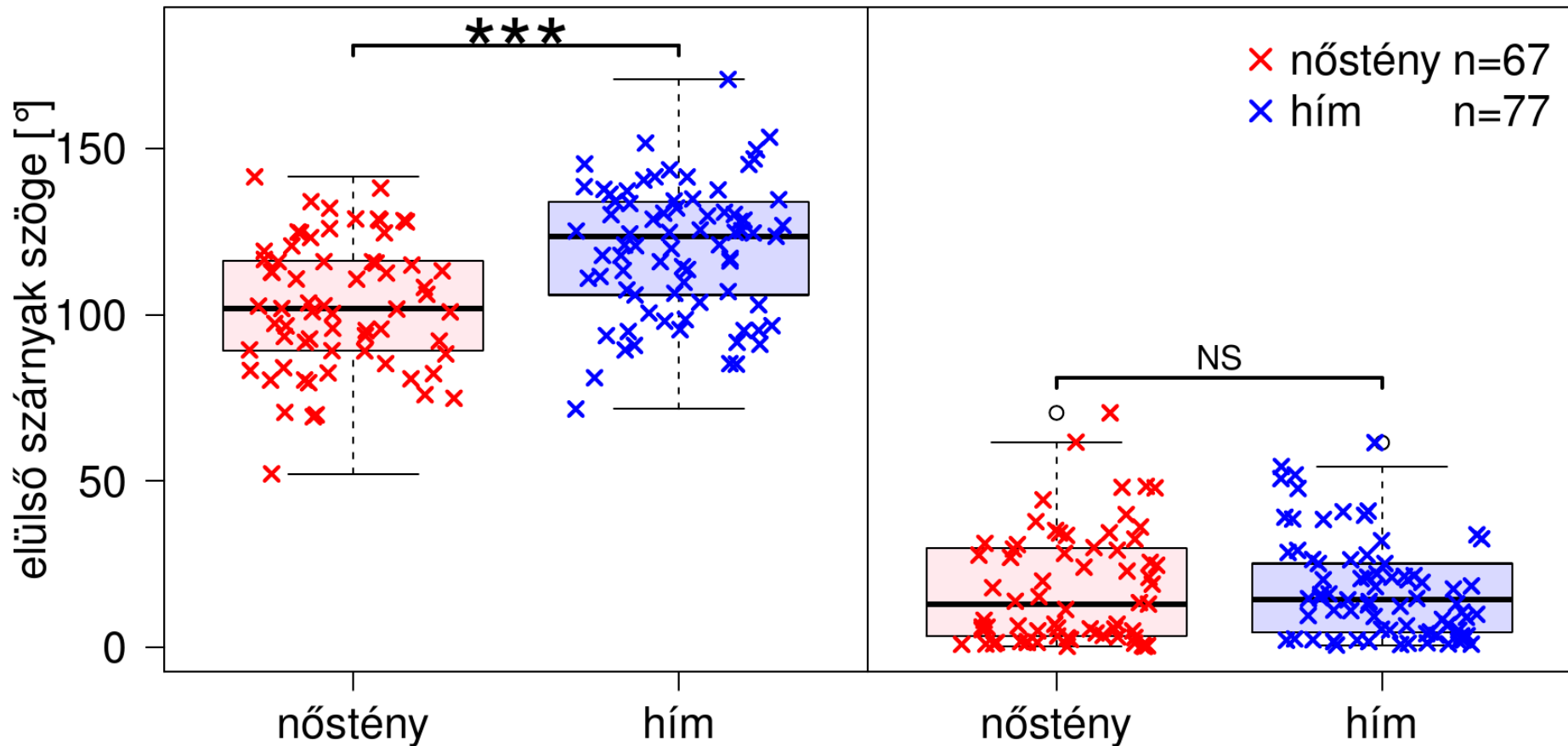
Napozási viselkedésben van-e különbség a ♀ és a ♂ között?

Szárnytartás napozás közben

pillanatnyi szárnyşög állás

szárnyşög változás két mérés között

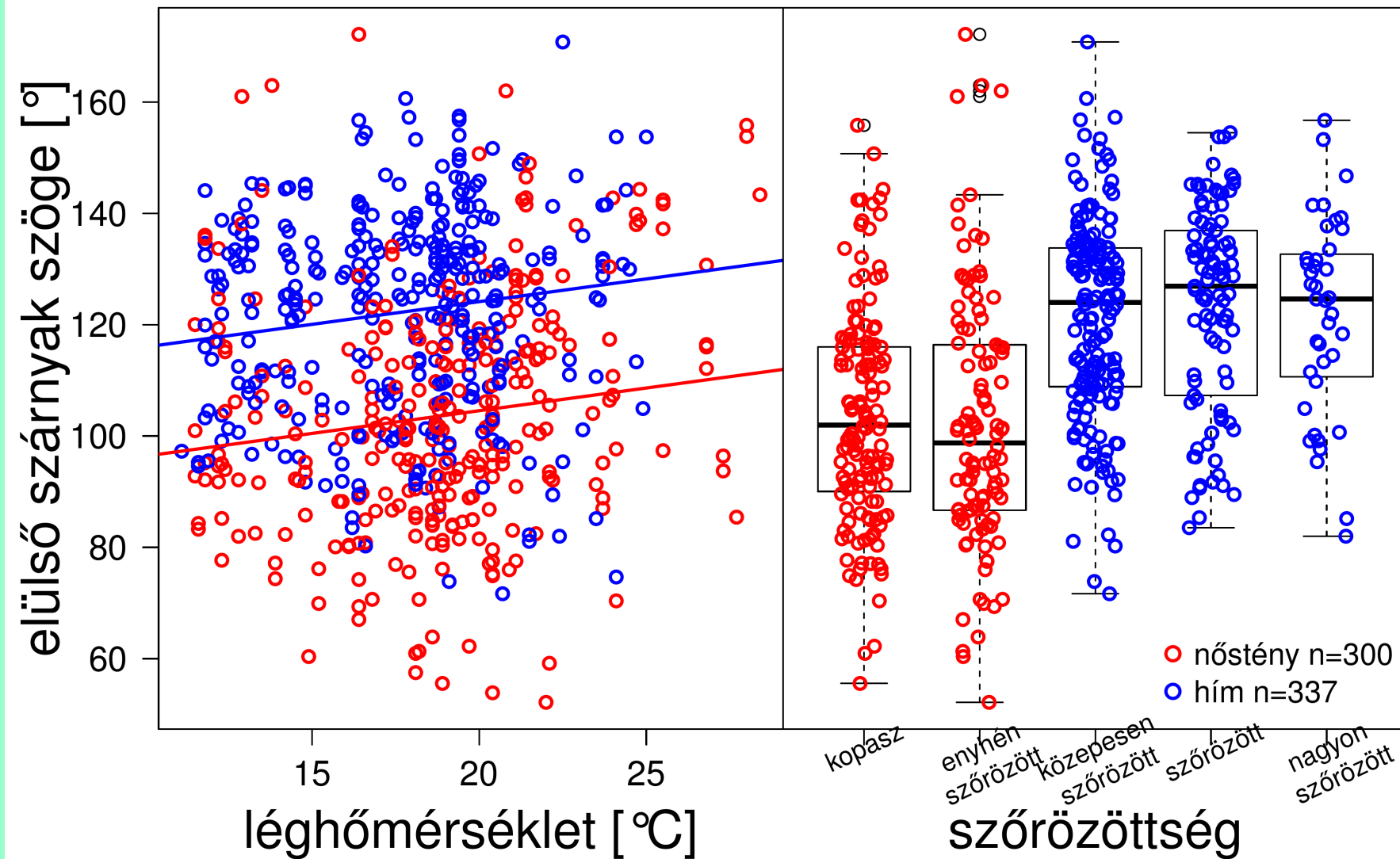

Elűsű szárnyak şzűge függ az **ivartól**

Egyedek változtatják a szárnytartásuk

Elülső szárnyak szöge ~ levegő hőmérséklet + ivar + szőrözöttség

Lineáris modell: Ivar $p < 0.01$
Hőmérséklet $p < 0.01$

Szőrözöttség $p: N.S$

Szárny fekete mintázatának mérése

Miért érdekes a szárny fekete mintázata?

Fekete foltok a napfény 80%-át elnyelik

(Csintalan et al. publikálatlan)

A felmelegedésben a legnagyobb szerepet a test játssza

Akkor miért fontos a szárny belső 1/3-nak mérése?

Wasserthal (1975)

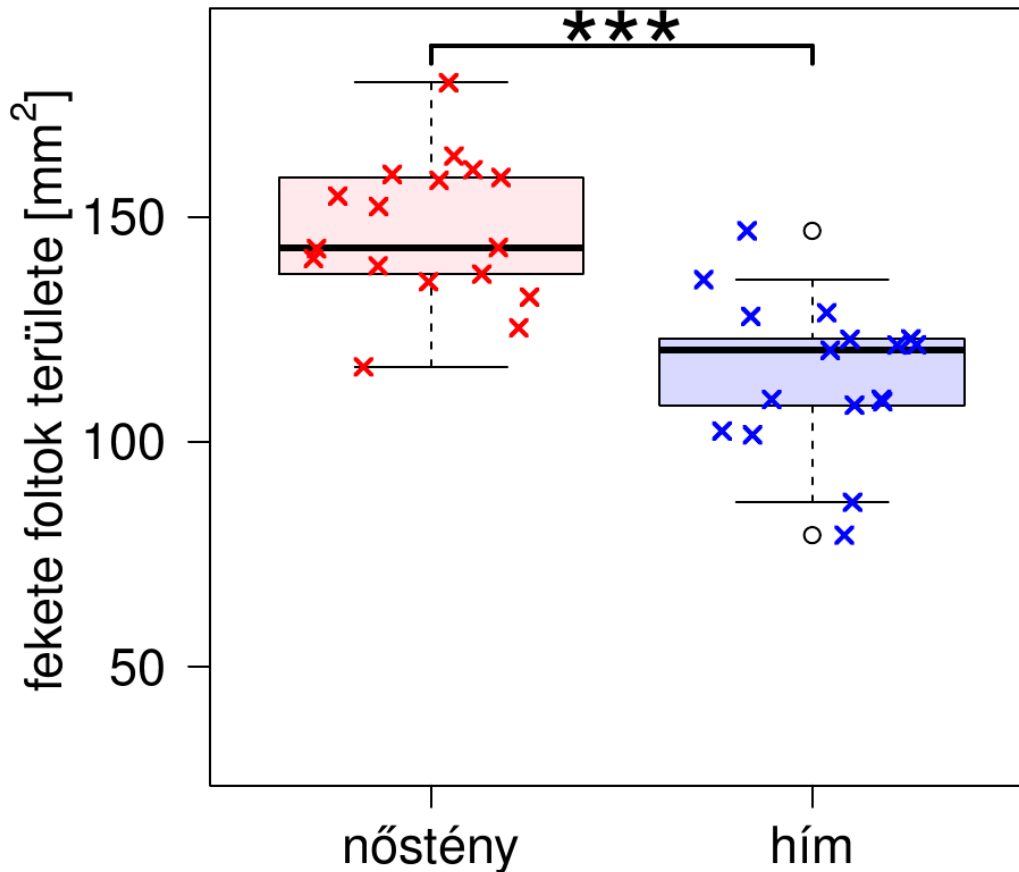
Szárny fekete mintázatának mérése

1. fotók (élő lepke)
2. test kivágása a fotóról
3. jobb & bal szárny, szárnyfolt körberajzolása
4. fekete küszöbértékének beállítása
5. fekete területek mérése

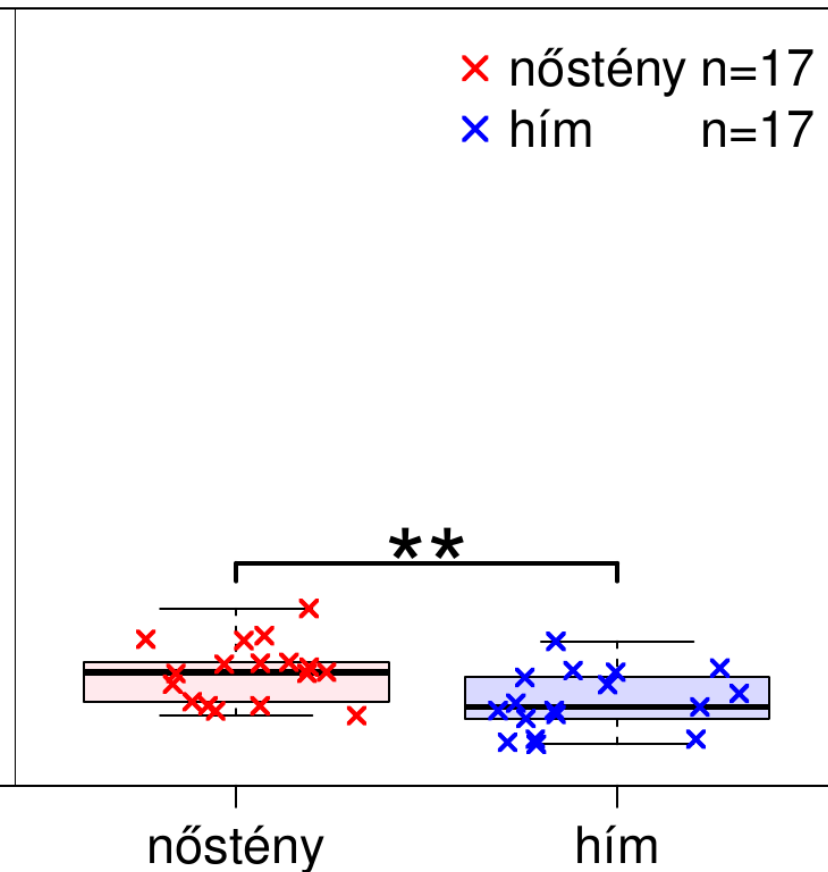

Szárny fekete mintázata ~ Ivar

a teljes szárny

a szárny belső 1/3-a

× nőstény n=17
× hím n=17

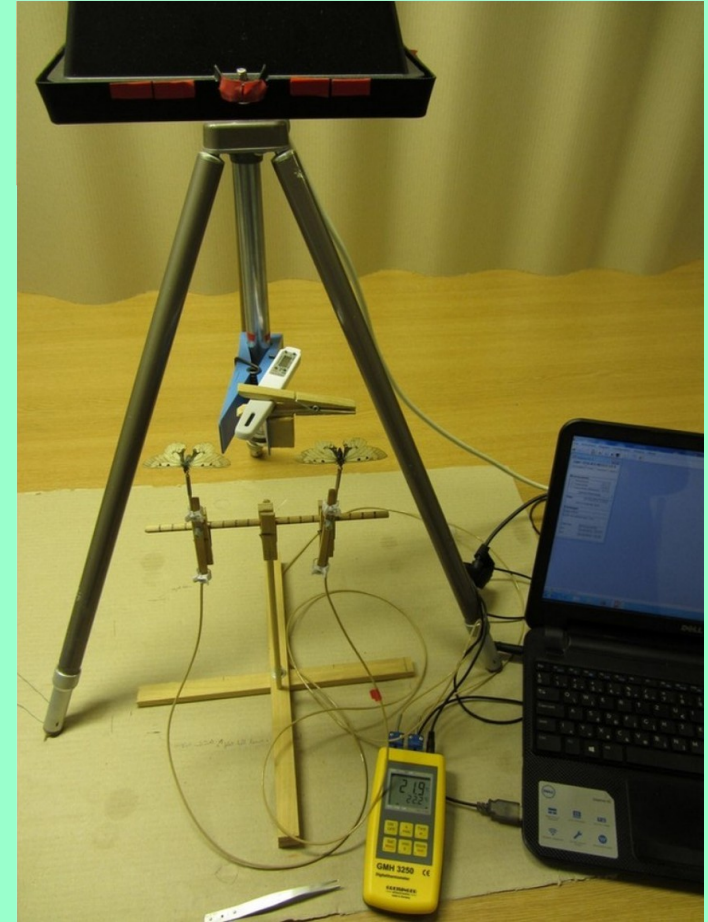
Lineáris modell: ivar (σ) $p < 0.001$

ivar (σ) $p < 0.01$

Felmelegedés és lehűlés mérése

Labor: preparált, száraz lepkék

- fűtés reflektorral
- hűtés jéggel
- hőmérő: Greisinger GMH 3250
  - ♂-♀ párok egyidejű mérése
  - több ismétlés (42 egyed)
  - testtömeg mérés

Felmelegedés, lehűlés ~ ivar

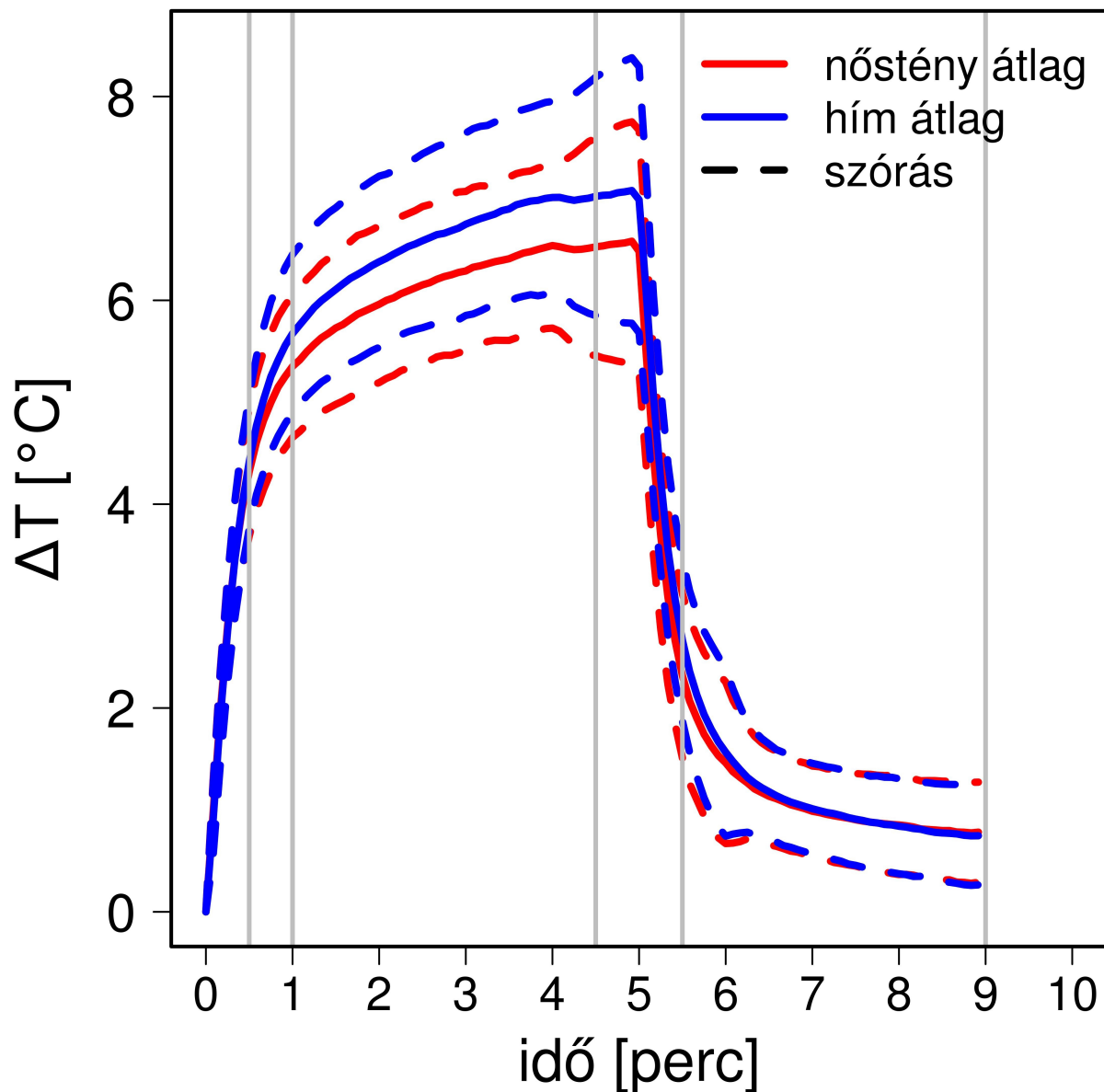
A relatív hőmérséklet-
változás függ:

- testtömegtől
- ivartól
- kiindulási hőmérséklettől

Mérés ismételhetőség ↓

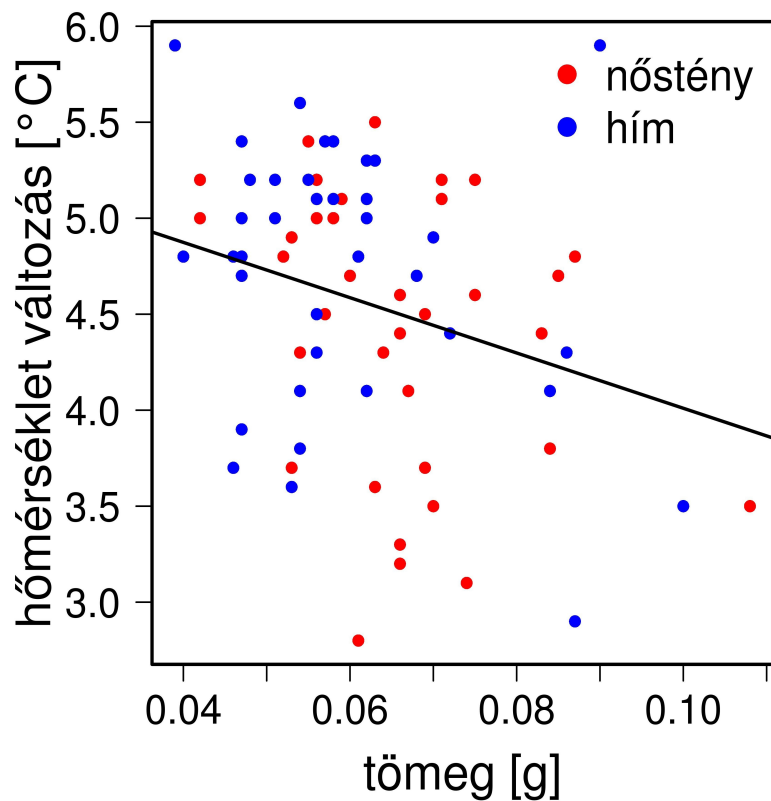
Laborban a ♂
gyorsabban melegedtek
és hűltek le

- testtömeg hatása?

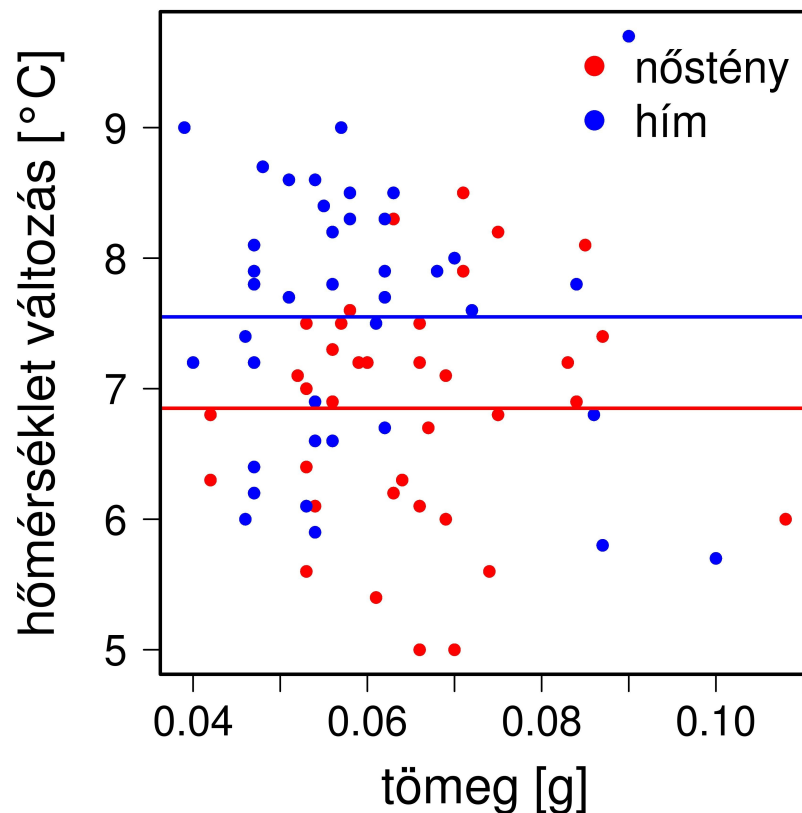

Felmelegedés ~ kiindulási hőmérséklet + testtömeg + ivar + Szőrözöttség + random hatás=mérés

30 másodperc

4 perc 30 másodperc

Szőrözöttség

P: N.S

Testtömeg

p < 0.01

Ivar

p: N.S.

Kiindulási hőmérséklet

P: N.S.

Szőrözöttség

P: N.S

Testtömeg

P: N.S.

Ivar

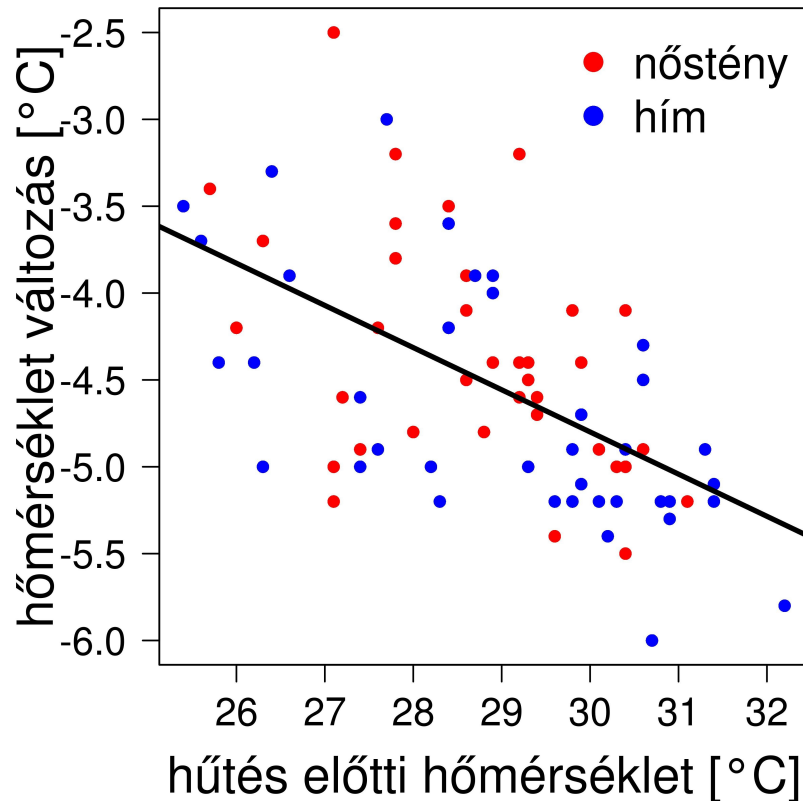
p < 0.01

Kiindulási hőmérséklet

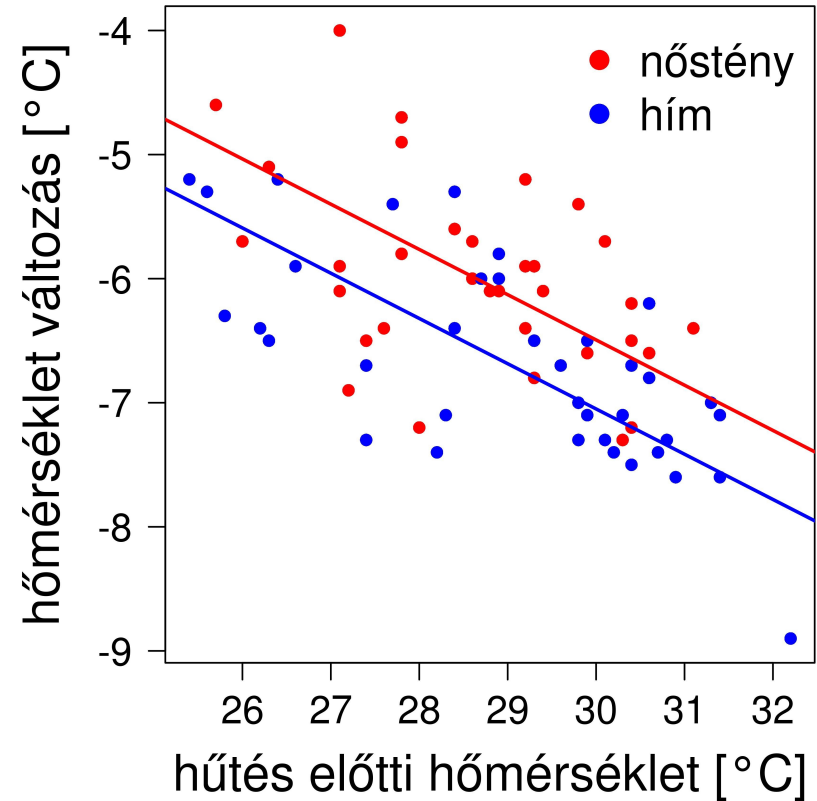
P: N.S.

Hűtés ~ hűtés előtti hőmérséklet + testtömeg + ivar + szőrözöttség + random hatás=mérésrés

30 másodperc

4 perc

Szőrözöttség	P:	N.S
Hőmérés előtti tömeg	P	< 0.01
Ivar	P:	N.S
Kiindulási hőmérséklet	P	< 0.01

Szőrözöttség	P:	N.S
Hőmérés előtti tömeg	P:	N.S
Ivar	P	< 0.01
Kiindulási hőmérséklet	P	< 0.01

Következtetések

Viselkedés: szárnyszög $\sigma > \text{♀}$

- szárnytartás egyeden belül változhat
- anatómiai kényszer (tor szerkezete)?

Labor: preparált állatok: σ gyorsabban melegednek & hűlnek, mint ♀

- szőrözöttség: $\sigma \gg \text{♀} \Rightarrow$ nem hőszigetel?
- fekete szárnyfoltok: $\text{♀} > \sigma \Rightarrow$ nem hőkollektor?
- tömeg: $\text{♀} > \sigma \Rightarrow$ csak tömeg számít?
- preparált $\neq$ élő állat: lehet eltérő hővezetés
- $\downarrow$ ismételhetőség

Köszönöm a figyelmet!

